

Samen 11 miljoen

Tools voor werken met jongeren:

Level 1

LEVEL 1 - STAP 1 - IDENTITEIT

Wat maakt mij tot wie ik ben? En wat maakt de ander anders?

Dat we allemaal verschillend zijn, wisten we al. Toch hebben wij mensen ook gigantisch veel dingen gemeen. Maar wat maakt de ander dan net dat tikkeltje anders? En hoeveel hebben we precies met elkaar gemeen?

In dit thema gaan we op zoek naar onze identiteit. Een heel belangrijk thema voor jongeren uit het secundair onderwijs, aangezien de fase van de **identiteitsontwikkeling** in de adolescentie valt¹. Doorheen de zoektocht naar hun eigen identiteit ontdekken ze ook die van de ander. Want identiteit is ook dat wat hen van de anderen onderscheidt en krijgt vorm in interactie met de ander.

Identiteit heeft altijd iets met jezelf te maken. Het is hoe jij op de wereld bent gekomen, de manier waarop je in het leven staat en de wereld ziet, de keuzes die je zelf maakt. Het is ook het verhaal dat jij over jezelf vertelt. Dat verhaal is nooit af en verandert en groeit tijdens je leven.

Waarom is het belangrijk om aandacht te besteden aan identiteitsontwikkeling als je wil werken rond 'samen-leven'?

De opbouw van een eigen identiteit is hard werken voor adolescenten. Ze moeten veranderingen op verschillende gebieden in hun leven integreren en ze moeten een plaats kiezen in de maatschappij. Op deze leeftijd kan dan ook **identiteitsverwarring**² optreden, wat zich kan manifesteren in een minder goed functioneren in de samenleving. Jongeren die kampen met identiteitsverwarring lijken ongelukkig of oppervlakkig. Ze kunnen bijvoorbeeld weinig contact hebben met anderen en eenzaam zijn of zich weinig betrokken gedragen en het leven nemen zoals het komt. Het lijkt alsof ze niet in staat zijn hun eigen leven te bepalen.

Bij **jongeren uit minderheidsgroepen** kan de zoektocht naar een eigen identiteit nog moeilijker verlopen. Allochtone jongeren voelen zich soms verscheurd tussen hun thuis, waar de cultuur van het land van herkomst vaak nog leeft, en de buitenwereld, waar de westerse waarden en cultuur heersen.

Uit tal van onderzoeken en publicaties blijkt dat jongeren met een andere etnische afkomst vaker te kampen hebben met een laag zelfbeeld en een negatief gevoel van eigenwaarde³. Dit heeft gevolgen op verschillende gebieden: de jongere voelt zich niet goed in z'n vel, vindt z'n draai niet op school, ... Anderen plooiën zich helemaal terug op de eigen etnische identiteit of gaan volledig op in een aantal traditionele ideeën. Sommigen gaan dan weer moeiteloos om met de verschillende culturele codes.

Identiteit is vooral een proces van wording dat verschillende lagen kent. Het is niet statisch maar **dynamisch** en krijgt vorm op het **kruispunt** van meerdere op elkaar inwerkende en elkaar versterkende factoren zoals etniciteit, sociale klasse, leeftijd, religie, seksuele geaardheid, gender, ... Jongeren zijn dus niet enkel Turks, Congolees of Vlaams. Ze zijn tegelijk Turk én Vlaming, én jongen/meisje, én holebi én scholier in BSO of ASO, ... Als jongeren dit inzien, beseffen ze dat ze zich niet vast moeten pinnen op bepaalde identiteitskenmerken.

Voor de jongere in identiteitsontwikkeling is het belangrijk om naar een hoger stadium van **ego-ontwikkeling**⁴ te evolueren. En dat is wat we beogen met deze educatieve tools. Door jongeren te laten nadenken over hun eigen waarden, normen, visies en standpunten, kunnen we ze helpen om te groeien in hun ontwikkeling. Opdat ze keuzes kunnen maken die gebaseerd zijn op de eigen idealen en overtuigingen. We willen dat ze evolueren naar zelfbewuste en verantwoordelijke mensen, met zelfgekozen levensdoelen, kritisch zelfinzicht en een sterk verantwoordelijkheidsgevoel. Deze jongeren kunnen op die manier zelf een bijdrage leveren aan een betere samenleving.

¹ De Wit J., Slot W. en van Aken M. (red) (2007). *Psychologie van de adolescentie* (p. 127). Baarn: HBuitgevers.

² *Id.*, p. 137

³ Arikoglu F., Miri A. en Spaas N. (red), *Spiegeltje, spiegeltje aan de wand... Over beeldvorming en identiteit bij jongeren* (p. 6). *Methodiekenbundel + DVD, te bestellen op www.ellavzw.be*

⁴ De Wit J., Slot W. en van Aken M. (red) (2007). *Psychologie van de adolescentie* (p. 127). Baarn: HBuitgevers, pp. 128-130.

Activiteit 1: Wie ben ik?	
Doel:	Leerlingen denken na over hun eigen identiteit en leren tegelijk elkaar beter kennen.
Duur:	minimaal 50 min
Korte inhoud:	Iedereen vult een identiteitskaart over zichzelf in. Daarna krijgt elke leerling de identiteitskaart (zonder naam) van een klasgenoot en moet hij of zij proberen te achterhalen bij wie de kaart hoort.
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • schrijfgerei • bijlage 1_1_1 (invul ID-kaart): 1 invul ID-kaart per deelnemer uit de werkmap level 1 • bijlage 1_1_1 (voorbeeld ID-kaart) uit de werkmap level 1 • krijtbord en evenveel krijtjes als er deelnemers zijn
Werkwijze:	<p>Begin met een vraaggesprek over identiteit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heeft iedereen een identiteitskaart? • Wat staat daar eigenlijk allemaal op? <p>Vraag nu iedereen om zijn/haar identiteitskaart boven te halen. Vonden ze alle gegevens? Laat ze nu die gegevens invullen op een invul ID-kaart uit de werkmap level 1 (bijlage 1_1_1).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat is identiteit? Alleen wat er op je identiteitskaart staat? Is alleen dat belangrijk? Wat is volgens jou het belangrijkste onderdeel van je identiteit? • Schrijf alle zaken die gezegd worden op het bord. • Met welke aspecten van je identiteit word je geboren? (geslacht, leeftijd, uiterlijk, nationaliteit; eigenlijk alles wat op je ID-kaart staat) • Wat maakt nog deel uit van je identiteit? (familie, opvoeding, gezinssamenstelling, karakter, ...) • Schrijf alle zaken die gezegd worden op het bord. • Welke aspecten van je identiteit kan je kiezen? (vrienden, werk, studies, politieke overtuiging, muziek, hobby's, kledingstijl, hoe jij in het leven staat... Naam? Seksuele voorkeur? Geslacht? Religie?) <p>Schrijf alle zaken die gezegd worden op het bord.</p> <p>Normaal gezien heb je ondertussen heel wat elementen op het bord staan. Nu mogen de leerlingen elk een top drie maken van dingen die zij belangrijk vinden voor hun eigen identiteit. Geef ze allemaal een krijtje en laat ze streepjes zetten naast de drie zaken van hun top drie: drie streepjes voor het allerbelangrijkste, twee voor het volgende en één streepje voor nummer drie van hun top drie.</p> <p>Tel alle streepjes samen en maak een top tien (of top vijf, naargelang het aantal gekozen woorden en de tijd die je ter beschikking hebt). Deze top tien vullen ze nu ook in op hun invulblad mét hun eigen antwoord erbij. Je vindt een voorbeeld ID-kaart in de werkmap level 1 (bijlage 1_1_1). Zeg erbij dat ze niet elk vakje moeten invullen als ze zich daar niet goed bij voelen. Zorg ervoor dat ze nog niet bij elkaar gaan kijken, dit is een individuele opdracht. Als ze klaar zijn, moeten ze hun kaart teruggeven aan jou. Jij husselt alle kaarten door elkaar en plakt iedere leerling een kaart op zijn/haar rug met de info aan de buitenzijde. Zij hebben dus zelf geen benul wiens ID-kaart op hun rug hangt. Geef voor de grap ook iemand zijn eigen ID-kaart. Zeg dat zij nu zo snel mogelijk moeten te weten komen wie ze zijn, aan de hand van de gegevens op de ID-kaart. Ze mogen vragen stellen naar de inhoud van de identiteitskaart om dit te weten te komen, maar enkel ja/nee-vragen. Ze mogen dus ook alleen maar antwoorden op de vragen van de anderen met ja of nee. Als er niets ingevuld staat, dan mogen ze uiteraard gewoon zeggen "niet ingevuld".</p> <p>De leerlingen stappen nu kriskras door elkaar en stellen elkaar gerichte ja/nee-vragen. Als twee leerlingen elkaar tegenkomen, mogen ze elk maximaal 1 vraag aan elkaar stellen. Dan moeten ze verder stappen.</p>

	<p>Voorbeeld: jij hebt de voorbeeld ID-kaart in de werkmop level 1 (bijlage 1_1_1). Je komt iemand tegen en vraagt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Geloof ik in een God?”. Het antwoord luidt “Ja.” • Jij krijgt een vraag van de ander: “Heb ik gescheiden ouders?” Je kijkt op de ID-kaart op de rug van die persoon en antwoordt met ja of nee. • Jullie hebben nu elk een vraag aan elkaar gesteld en gaan dus op zoek naar iemand anders. <p>De laatste vraag die de leerlingen stellen is: “Ben ik ... (naam van de leerling)?” Als je fout bent, moet je 1 minuut op de grond gaan zitten (time-out - gedurende 1 min niet meedoen). Het komt er dus op aan niet te snel een gok te wagen. De leerling die het eerst zijn identiteit kent, is gewonnen. Je kan zelf bepalen hoelang je dit spel laat duren: tot iedereen zijn identiteit kent of tot de eerste drie, vijf, ...</p>
<p>Nabespreking in groep:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je veel over de anderen geleerd? Dingen die je nog niet wist? • Hoe verschillend of gelijkend was jouw andere identiteit met de jouwe? • Aan de persoon die zichzelf had: Hoe lang duurde het tot je dit door had? Wat maakte dat je niet meer twijfelde? <p>Iedere leerling legt zijn ID-kaart ergens neer op een bank. Nu gaat elke leerling alle andere ID-kaarten lezen. Als ze een antwoord vinden dat hetzelfde is, zetten ze er een streepje naast (niet naast de eerste 4: naam tot en met nationaliteit). Daarna kan je volgende vragen stellen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vind je dat fijn of juist niet dat iemand anders bepaalde dingen gemeenschappelijk heeft met jou? • Wat heb je ontdekt over jezelf? Wat over de anderen? • Zijn er dingen die typisch zijn voor meisjes/jongens? Of voor andere groepen? • Zou iemands identiteit kunnen gereduceerd worden tot één van deze kenmerken¹? • Zou jij binnen 10 jaar nog altijd dezelfde identiteitskaart hebben²? • Stel dat je naar een ander land zou emigreren, zouden dan alle kenmerken dezelfde blijven? • Stel dat je naar een ander land zou vluchten, zouden dan alle kenmerken dezelfde blijven? • Stel dat er oorlog zou zijn in je land, zouden dan alle kenmerken dezelfde blijven?

Vereenvoudiging voor OKAN: (duur: 20 min)

Geef alle leerlingen een invul ID-kaart. Laat ze de bovenste zaken al invullen. Op de stippelijntjes mogen ze dingen schrijven waarvan ze vinden dat dat hen maakt tot wie ze zijn. Of wat zij belangrijk vinden in het leven. Laat hen daarna alle ingevulde kaarten op de tafels leggen. Ze lezen nu de andere kaarten en mogen hun naam schrijven bij dingen die hetzelfde zijn als op hun eigen ID-kaart. Nadien kan je de vragen stellen die hierboven staan. Eventueel kan je hen groepjes laten vormen volgens gemeenschappelijke eigenschappen. Valt er dan iets op? Dingen die typisch zijn voor jongens/meisjes? Mensen van één bepaalde origine?

¹ verwijst naar de meervoudigheid van iemands identiteit

² verwijst naar het dynamische aspect van identiteit; afhankelijk ook van de context (ook de 3 volgende vragen hebben hierop betrekking)

Activiteit 2: Talk to the hand

Doel:	Nadenken over de eigen identiteit en tegelijk elkaars kwaliteiten, uitdagingen, engagementen, ... leren kennen.
Duur:	30 min
Korte inhoud:	Iedereen zoekt enkele eigenschappen over zichzelf. Daarna proberen we te weten te komen bij wie deze eigenschappen horen.
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • schrijfgereif • papier
Werkwijze:	<p>Alle leerlingen tekenen de omtrek van hun hand op een blad. In elke vinger schrijven ze een antwoord op de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duim: daar ben ik goed in • Wijsvinger: hier moet ik nog aan werken (werkpuntje) • Middenvinger: ik haat ... • Ringvinger: ik hou echt van ... • Pink: ik ben bang om/voor ... <p>Stimuleer de leerlingen om niet de meest voor de hand liggende antwoorden op te schrijven. Eerder zaken waarvan ze denken dat medeleerlingen dit nog niet over hen weten. Nadien worden alle handen verzameld en in het midden gelegd. Om de beurt neemt een leerling een blad van de stapel en legt dit bij de persoon waarvan hij/zij denkt dit geschreven te hebben. Deze leerling vertelt waarom hij/zij deze persoon koos.</p>

LEVEL 1 - STAP 2 - WAT RAAKT MIJ (NIET)?

WERKEN ROND ONVERSCHILLIGHEID

“Onverschilligheid is als het ijs aan de polen: het doodt alles.”

Honoré de Balzac wist het 2 eeuwen geleden al. Onverschilligheid is van alle tijden. Toch heerst de indruk dat in onze samenleving onverschilligheid hoge pieken scheert. Ook bij jongeren merkt men dit soms op.

Hoe ga je onverschilligheid te lijf? Welke wapens heb je daarvoor nodig?

We kunnen allemaal wel ‘geraakt’ worden door iets. De liefde voor een dier of een kind, een sport, een vriendschap, een onrecht, ... Het is in elk geval iets wat ons iets doet ‘voelen’, iets wat een bepaalde **emotie** opwekt. Iets wat ons boos, bang, blij, verdrietig, jaloers, ... maakt. Daarom gaan we in dit thema dieper in op emoties. We willen ontdekken wat ons raakt en we willen te weten komen waardoor anderen geraakt worden. Zo ontdekken we dat niemand van ons volledig onverschillig kan zijn. En dat het **net** dat is, wat ons zo menselijk maakt. En wat ons met elkaar verbindt.

Werken rond emoties

Emoties zorgen ervoor dat we in beweging komen en keuzes maken. Mensen die geen emotionele binding hebben, blijven immers onberoerd door de gebeurtenissen rondom hen. Emoties kunnen **constructief** gebruikt worden om situaties te verbeteren. Ze zijn de drijvende kracht achter de motivatie om in **actie** te schieten. En als we iets willen doen aan onverschilligheid in onze samenleving, is actie nodig. Daarom is het belangrijk om inzicht te hebben in onze emoties en om emoties productief te kunnen inzetten.

Ook emoties van anderen leren kennen is interessant. We zullen al gauw merken dat niet iedereen dezelfde emoties deelt. Dat verklaart waarom misschien niet iedereen even sterk betrokken is bij bepaalde problematieken of staat te springen om zich in te zetten. Er bestaan geen foute of juiste emoties. Het is dus zeer belangrijk om **geen oordeel te vellen** maar integendeel begrip op te brengen voor elkaars emoties! Aangezien emoties sterk gebaseerd zijn op **waarden en normen** die heersen bij een persoon, kan het interessant zijn om bij emotionele verschillen in een groep na te gaan waar die verschillen mogelijks vandaan komen.

Activiteit 1: Samen 11 miljoen

Doel:	Leerlingen komen te weten wat hen (niet) raakt en waardoor andere mensen geraakt worden. Worden we verbonden door onze onverschilligheid of juist door de dingen die ons raken?
Duur:	20 min
Korte inhoud:	Naar aanleiding van de filmpjes van 'Samen 11 miljoen' gaan leerlingen op zoek naar wat hen raakt. En wat niet? En hoe dat komt.
Benodigdheden:	<p>thematische filmpjes 'Samen 11 miljoen' en/of filmpjes 'Waar word jij boos van?', 'Hebben we het beter dan onze ouders?', 'Hoe ziet jouw God eruit?'</p> <ul style="list-style-type: none"> • beamer/smartboard en geluid
Werkwijze:	<p>Laat de leerlingen de filmpjes rond boosheid en/of vergiffenis zien of één van de thematische filmpjesreeksen. Thema 5 (gevoelens) leent zich hier uitstekend toe, maar in feite zijn alle themareeksen bruikbaar. Je kan dus zelf kiezen naargelang het thema waarrond jij in je lessenreeks wil werken.</p> <p>Stel daarna volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waardoor worden deze mensen geraakt? Op welke manier? Welke getuigenis is jou bijgebleven? Waarom? • Welke van deze getuigenissen raken jou? Welke laten je koud? Waarom? • Waar zitten de belangrijkste verschillen tussen de mensen uit de filmpjes onderling? Hoe komt dit? Waarin verschillen zij van jou? • Waar zitten de belangrijkste gelijkenissen tussen de mensen uit de filmpjes? Waarin gelijken zij op jou? <p>Laat vervolgens deze filmpjes zien: 'Geweld in lift, niemand reageert' en 'Quand un voleur sauve sa victime qui tombe sur les rails (métro de Paris)'</p> <p>Dit gaat over wat in wetenschappelijke termen het omstandereffect (bystander effect) wordt genoemd. Je vindt er veel informatie over op het internet.</p>
Groepsgesprek:	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe komt het, denk je, dat zo weinig mensen reageren? Heeft onverschilligheid er iets mee te maken? • Heb je zelf al ooit zoiets meegemaakt? Als slachtoffer? Als toeschouwer? Deed je zelf dan iets? Waarom wel/niet? • Deze filmpjes gingen over onverschilligheid in noodsituaties. Welke vormen van onverschilligheid bestaan er nog? Zijn deze vormen ook dodelijk? • Is er veel onverschilligheid in onze wereld? Hoe komt dat volgens jou? Is het iets van deze tijd of van alle tijden? • Wat zou jij zeker niet kunnen laten gebeuren? Wanneer zou jij ingrijpen? En hoe? • Wat moet er veranderen in onze maatschappij opdat er minder onverschilligheid zou zijn? • Als afsluiter kan je dit hartverwarmende filmpje tonen: 'Meisje wordt gepest: wie van de omstanders grijpt in?' • Misschien kan dit laatste filmpje (of de voorgaande) bij sommige leerlingen wat emoties losmaken. Maak in dat geval zeker tijd vrij om hierover met de leerlingen in gesprek te gaan. Er is bovendien heel wat informatie over pesten te vinden op het internet, onder andere op www.kieskleurtegenpesten.be Je kan de leerlingen ook doorverwijzen naar www.awel.be of hun gratis nummer 102.

Activiteit 2: Een vat vol emoties

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen krijgen inzicht in de eigen emoties en die van anderen • Leerlingen maken kennis met situaties van mensen uit andere landen
Duur:	20 min
Korte inhoud:	Leerlingen zoeken emoties bij beelden van mensen in verschillende situaties over heel de wereld. De foto's illustreren onze universele zoektocht naar geluk doorheen 4 thema's: (recht op) leefbaar werk, kwaliteitsvol onderwijs, goede gezondheidszorg en degelijke woningen.
Benodigdheden:	<ul style="list-style-type: none"> • bijlage 1_2_2 (emotiekaartjes): kaartjes uit de werkmap level 1 uitknippen • bijlage 1_2_2 (foto's en teksten): Foto's met korte teksten uit de werkmap level 2. Je kan naar believen knippen in de werkmap met de foto's en zelf beelden/thema's kiezen. Of de leerlingen laten kiezen.
Werkwijze:	<p>De bedoeling is dat iedereen passende emotiekaartjes bij zijn/haar foto vindt. Welke emoties dit zijn is persoonlijk. Er bestaan geen juiste of foute antwoorden. Geef aan elke leerling een foto en vijf willekeurige emotiekaartjes. Leg nog een tiental emotiekaartjes op een tafel (deze kaartjes vormen 'de pot'). Geef iedereen individueel een minuut de tijd om dit materiaal te bekijken en na te gaan welke emotie wel/niet past bij zijn/haar foto. Die kaartjes leggen ze bij de foto op een tafel. Deze kaartjes mogen niet meer aangeraakt worden, ze blijven daar liggen. Vraag de leerlingen nu om rond te lopen in de klas en hun resterende emotiekaartjes kwijt te spelen, tot ze het gevoel hebben dat de emotiekaartjes in hun hand passen bij hun foto. Dit kunnen ze doen op verschillende manieren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De emotiekaartjes die niet passen bij hun beeld mogen ze op een andere foto gaan leggen. • De emotiekaartjes die niet passen, mogen ze ruilen met die van een ander als die wél passen bij hun eigen foto. • Ze mogen emotiekaartjes ruilen met 'de pot': voor elk kaartje dat ze erin leggen, moeten ze er ook eentje uit halen. Het kaartje dat ze eruit halen mogen ze bij hun eigen foto leggen. Eens een kaartje op een foto gelegd wordt, mag dat er niet meer afgehaald worden. <p>Voorbeeld: Ik heb een foto van overstromingen en de emotiekaartjes teleurgesteld, verdeeld, machteloos, blij en angstig. Bij het zien van dit beeld voel ik me machteloos en een beetje angstig, dus deze emotiekaartjes leg ik op mijn foto. De emotiekaartjes teleurgesteld, verdeeld en blij passen niet, dus ik ga op zoek naar foto's die volgens mij wel overeenkomen met deze emoties. Ik ga ook op zoek naar de emotie verdrietig, want het beeld van overstromingen maakt me verdrietig. Deze emotie vind ik bij een medeleerling of in 'de pot'.</p>
Nabespreking:	<p>Deze vragen kan je achteraf aan de leerlingen stellen om een gesprek op gang te brengen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke emoties heb je behouden? Welke heb je doorgegeven? • Kan je omschrijven waarom je deze emotie voelt bij dit beeld? Wat maakt dat dit beeld deze emotie bij jou oproept? • Was het gemakkelijk/moeilijk om te bepalen welke emotie je voelt bij een beeld? • Gaven je medeleerlingen jou emoties die volgens jou niet pasten bij jouw beeld? Welke emotie was dit? Kan je erin komen dat iemand anders dit wel zo aanvoelt? • Veranderde jouw gevoel door het uitwisselen van emoties? Wat beïnvloedde dit? (bijvoorbeeld: het ontdekken van nieuwe emoties, de interactie met je medeleerlingen)

Vereenvoudiging voor OKAN:

Voor OKAN of minder talige groepen kan het handig zijn een selectie te maken van de emoties die ze goed begrijpen. Of je kan zelf kaartjes maken met de meer eenvoudige emoties: boos, bang, droevig, blij, eventueel aangevuld met enkele andere. De werkwijze kan je aldus aanpassen:

- Geef alle leerlingen de 4 of 5 'basis'-emoties
- Ze moeten er één houden voor hun foto, de rest moeten ze doorgeven aan iemand met een foto waar ze dit gevoel wel bij krijgen.

Wat de foto's betreft kan je gerust de verklarende tekstjes weglaten. Een beeld zegt sowieso meer dan 1000 woorden.

LEVEL 1 - STAP 3 - VOORoorDELEN EN STEREOTYPEN

ELK VOORoorDEEL HEEFT Z'N NADEEL

Dit [filmpje](#) legt op een heel heldere en duidelijke manier in 2 minuten uit wat vooroordelen en stereotypen zijn.

Loesje

Vaak delen we anderen op in groepen op basis van uiterlijke of innerlijke kenmerken. De kenmerken die veel groepsleden lijken te hebben, veralgemenen we tot 'de' kenmerken van die groep. Zo luiden veelgehoorde clichés dat vrouwen emotioneler zijn dan mannen en dat blonde meisjes minder intelligent zijn dan brunettes. Vaak versterken we ons idee over mensen door dingen die we hebben 'van horen zeggen'. Afrikanen zouden luidruchtig zijn en politici zouden corrupt zijn. Moslimmeisjes zijn onderdrukt en joden extreem gelovig...

Wanneer we zo'n stereotiep toepassen op één persoon wordt dat een **vooordeel**. Je gaat ervan uit dat de kenmerken van een groep ook gelden voor die ene persoon. Negatieve vooroordelen leiden in veel gevallen tot **discriminatie**. Omdat je mensen anders beoordeelt, behandel je ze ook anders. Zo zijn geloof, huidskleur, seksuele voorkeur, sociale klasse of lichaamsbouw aspecten waarrond leerlingen stereotypen en vooroordelen kunnen opbouwen en op basis waarvan ze zouden kunnen discrimineren⁵. Het thema discriminatie diepen we uit in de volgende stap van dit level.

De kracht van de eerste indruk

Op één tiende van een seconde hebben we voor onszelf een **eerste indruk** van iemand gemaakt. Dat gebeurt enerzijds op basis van het voorkomen, geslacht, leeftijd, huidskleur, ... maar anderzijds en vooral op basis van onze eigen ervaringen uit het verleden. Werd je ooit gepest door een roodharig jongetje op school? Dan zal je vast niet zo'n goede eerste indruk vormen van een roodharig iemand, omdat deze persoon je (bewust of onbewust) doet terugdenken aan deze negatieve ervaring uit het verleden. Omgekeerd kan ook: vind je dat iemand lijkt op jouw lieve oma, dan zal je eerste indruk van deze oma *lookalike* ook vaak positief beïnvloed zijn.

Niet alleen vormen we onszelf **razendsnel** een eerste indruk van iemand, deze eerste indruk is **zelden accuraat**. Eenmaal we het verhaal achter deze persoon leren kennen, merken we vaak dat we op ons eerste gedacht zouden moeten terugkeren. Alleen gebeurt dat niet altijd. Men zegt wel eens dat de eerste indruk het belangrijkste is, denk maar aan een sollicitatie. Dat komt omdat deze eerste indruk nogal hardnekkig blijft hangen in ons hoofd. Wie durft beweren dat hij nog nooit in zijn leven iemand heeft beoordeeld op basis van deze eerste indruk? Durven we ook op onze eerste indruk terugkeren? En toegeven aan onszelf dat we verkeerd waren?

Of je iemand aantrekkelijk vindt, weet je al bij de eerste indruk. Je zal aan deze persoon dan ook gemakkelijker positieve eigenschappen toekennen. Je zal je daarom wellicht ook zelf aardiger gedragen, waardoor deze knappe jongeman of -vrouw op zijn of haar beurt ook aardiger tegen jou zal zijn. Dit noemen we *self-fulfilling prophecy*. En zo zijn er nog heel wat psychologische mechanismen die allemaal uitgaan van die (vaak) doorslaggevende eerste indruk.

⁵ Uit: Lesmap Zuidag 2014 (i.s.m. Broederlijk Delen), Les 6: kruispunt van 3 godsdiensten, p. 4.

Activiteit 1: De eerste indruk⁶

Deze activiteit kreeg vorm dankzij een samenwerking met OKAN-leerkrachten uit het Busleyden Atheneum in Mechelen. Het materiaal ervoor werd 'met veel goesting' mee ontworpen door Indra Heyndels.

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Onze eerste indrukken van mensen vergelijken • Leerlingen zien in dat wij onze eigen ideeën en handelingen vaak laten leiden door eerste indrukken • Leerlingen beseffen dat onze eerste indrukken gerelateerd zijn aan onze eigen ervaringen • Leerlingen zien in dat eerste indrukken niet altijd accuraat zijn • Leerlingen beseffen dat we ook beïnvloed worden door stereotypische beelden
Duur:	50 min
Korte inhoud:	spelvorm met portretten rond eerste indrukken
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • schrijfgierief • bijlage 1_3_1 (foto's), bijlage 1_3_1 (foto-opdracht PowerPoint) en bijlage 1_3_1 (nabespreking foto-opdracht) uit de werkmap level 1 • (eventueel) beamer/smartboard en luidsprekers, internetverbinding
Werkwijze:	<p>Het voordeel van het gebruik van een beamer is dat het iets sneller gaat en dat je mooie beelden kan tonen bij de nabespreking. Het voordeel van de werkwijze zonder beamer is dat je alle eerste indrukken per persoon mooi op een rijtje hebt, zodat verschillen en gelijkenissen beter uitkomen. Je kan ook beide werkwijzen gebruiken (bijvoorbeeld eerst het blad doorgeven, nadien projecteren).</p> <p>1) Werkwijze met beamer: In dit geval gebruik je bijlage 1_3_1 (foto-opdracht PowerPoint) en kan je gemakkelijk een tijdslimiet instellen, bijvoorbeeld 10 sec per foto. Je kiest zelf welke en hoeveel foto's je wil tonen. De leerlingen moeten elke foto goed bekijken en hun eerste indruk over de persoon opschrijven.</p> <div style="border: 1px solid #ccc; border-radius: 10px; padding: 10px; background-color: #f9f9f9;"> <p>Tip: Geef op voorhand aan dat de tijd beperkt is, zodat ze niet te lang nadenken. We willen echt die éérste indruk.</p> </div> <p>Nu toon je de nabespreking op de PowerPoint. Vooraleer je de uitleg bij de foto toont, vraag je de leerlingen wat zij hadden geschreven. Vraag aan de leerlingen hoe ze zich – op basis van die eerste indruk – zouden gedragen tegenover deze persoon. Zouden ze er een glas mee gaan drinken op café? Zouden ze hem/haar selecteren voor een sollicitatiegesprek? Vervolgens toon je de volgende dia('s) met de uitleg.</p> <p>Zou je nu nog altijd een glas gaan drinken met deze persoon? Hem/haar uitnodigen voor een sollicitatiegesprek? Waarom wel/niet?</p> <p>2) Werkwijze zonder beamer: Je kiest zelf welke en hoeveel foto's je wil tonen. Ga allemaal in een cirkel zitten, geef elke andere leerling één fotoblad uit bijlage 1_3_1 (foto's) (dus één wel, één niet, enzovoort). De leerlingen moeten de foto goed bekijken en hun eerste indruk over de persoon helemaal onderaan het blad opschrijven. Dan moeten ze de onderrand van het papier omvouwen zodat de volgende niet kan zien wat hij of zij schreef en vervolgens het blad doorgeven aan de persoon links van hem of haar. Deze leerlingen hadden nog niets gedaan, de anderen wachten nu even. Opnieuw moeten de leerlingen naar de foto kijken en hun eerste indruk opschrijven onderaan het blad (dus net boven het omgevouwen gedeelte). Vervolgens moeten ze weer omvouwen en doorgeven. Dit wordt herhaald tot iedereen weer zijn oorspronkelijke foto heeft (het blad is de cirkel rondgegaan).</p>

⁶Gebaseerd op: <https://www.spelensite.be/spel/eerste-indrukken>

Tip:

- Het kan helpen om het eerst eens voor te doen. Laat zien waar de leerlingen hun commentaren moeten schrijven en hoe ze de onderrand van het papier moeten omvouwen.
- Laat de bladen redelijk snel rondgaan en laat de leerlingen niet té lang nadenken. We zoeken éérste indrukken.

Nadien vraag je aan een leerling met een fotoblad om voor te lezen wat er allemaal op staat. Vraag aan de leerlingen hoe ze – op basis van die eerste indruk – zich zouden gedragen tegenover deze persoon. Zouden ze er een glas mee gaan drinken op café? Zouden ze hem/haar selecteren voor een sollicitatiegesprek?

Vervolgens lees je de uitleg voor die je vindt in **bijlage 1_3_1 (nabespreking foto-opdracht)**. Zou je nu nog altijd een glas gaan drinken met deze persoon? Hem/haar uitnodigen voor een sollicitatiegesprek? Waarom wel/niet?

Herhaal dit voor alle fotobladen.

Nabespreking:

Spreek over wat er gebeurd is en wat je eruit geleerd hebt. Je kan volgende vragen stellen:

- Wat heb je hieruit geleerd? Voor jezelf? Als een groep?
- Wat verraste je?
- Waarop baseerde je je eerste indrukken?
- Waren er grote verschillen in eerste indrukken? Hoe zou dit komen?

Laat de leerlingen elkaar niet bekritisieren omwille van hun meningen maar focus op het debat over de commentaren zelf.

Eindig met dit filmpje: [Remove labels](#)

Activiteit 2: Ik zie, ik zie wat jij niet ziet

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen krijgen inzicht in de mechanismen die je hinderen en helpen bij het creatief denken en systeemdenken • Leerlingen krijgen inzicht in de eigen (vastgeroeste) denkpatronen
Duur:	10 min
Korte inhoud:	eenvoudige opdrachtjes met nabespreking
Benodigheden:	schrijfgerief + papier
Werkwijze:	<p>Deze methodiek is ontworpen als een werkvorm rond creatief denken. Het helpt om inzicht te krijgen in de mechanismen die je hinderen en helpen bij het creatief denken. Wij gebruiken deze hier niet meteen voor dit doeleinde maar om op een ludieke manier de leerlingen aan het denken te zetten over hun eigen denkpatronen en hoe die vaak vastgeroest zitten. Je begrijpt het beter als je alvast verder leest.</p> <p><i>Kleur, voorwerp, fruit</i> Vraag de leerlingen om het eerste woord dat bij hen opkomt op te schrijven (opschrijven is belangrijk omdat de deelnemers elkaar dan niet beïnvloeden). Zeg: "Kleur - voorwerp - fruit". Laat ze niet te lang nadenken. Veel mensen schrijven rood/blauw, stoel/zetel, appel/banaan op. Waarom is dit zo? Met deze opdracht ondervinden we dat ons denken vaak minder origineel is dan we verwachten. Dit gaat in tegen het beeld dat we hebben dat we uniek zijn in ons denken. Ons mentaal kader is sterker sociaal bepaald dan we verwachten.</p> <p><i>Armen kruisen</i> Geef volgende opdracht: "Iedereen moet nu de armen kruisen." Vraag nu om dat met de andere arm bovenaan te doen. Anders kruisen voelt heel onnatuurlijk.</p>
Nabespreking:	<p>Waarom is dit zo? Neurologen hebben hier een verklaring voor. Ideeën en gedragingen die we vaak herhalen worden in onze hersenen gegroefd. Hoe vaker de herhaling, hoe dieper de groef. Gedragingen die we vaak herhalen, gebeuren zo automatisch. Denk aan zwemmen, fietsen, ... Dit heeft zijn nut, maar kan een hindernis zijn bij systeemdenken.</p> <p>Nieuw gedrag en nieuwe inzichten voelen raar aan in het begin. We verlaten letterlijk de bekende paden die door de jaren heen in onze hersenen getrokken zijn. Als we deze onwennigheid herkennen en erkennen als een teken dat we nieuw gedrag of nieuwe kennis verkennen, wordt dat minder een hindernis bij het leren.</p> <p>Zo ook bij het ontmoeten of in contact komen met andere culturen. "Deze mensen doen alles anders!" of "Die zijn helemaal anders dan ik: ze kleden zich anders, praten anders, ..." Dat kan je een onwennig of soms zelfs angstig gevoel geven. Maar als we dit denkpatroon bij onszelf kunnen herkennen, dan kunnen we deze onwennigheid of deze angstgevoelens erkennen als het begin van een leerproces. Wie weet worden we dan ook toleranter voor mensen die 'anders' zijn dan wijzelf.</p> <p>Activiteit 3 is ook een goede methodiek om jongeren uit hun comfortzone te halen en om hen uit te dagen om eens op een andere manier naar de zaken te kijken.</p>

Activiteit 3: De denkhoeden van de Bono

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen werken rond vooroordelen over vluchtelingen • Leerlingen werken aan waardenontwikkeling • Leerlingen werken rond rechtvaardigheid • Leerlingen bekijken dingen vanuit verschillende perspectieven • Leerlingen trachten inzicht te krijgen in de eigen denkpatronen en die van anderen • Leerlingen brengen respect op voor andere meningen • Leerlingen trachten in groep tot een juist besluit te komen
Duur:	afhankelijk van hoeveel stellingen je laat onderzoeken (reken minimaal 30 min)
Korte inhoud:	de zes denkhoeden van de Bono toepassen op enkele wijdverspreide vooroordelen over vluchtelingen
Benodigdheden:	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijfgerief • brochure Amnesty International: gratis te bestellen of te downloaden. • De denkhoeden van De Bono, geprint en in 6 geknipt⁷
Werkwijze:	<p>Edward de Bono bedacht een eenvoudige maar effectieve techniek om mensen te helpen om in groep tot betere beslissingen te komen. Zijn methodiek gaat uit van de idee dat mensen geneigd zijn problemen steeds op eenzelfde manier te benaderen. Het is leuk om, als inleiding op deze methodiek, activiteit 2 te doen.</p> <p>Je kan eerst met de leerlingen enkele termen waarover veel misverstanden bestaan onderzoeken. Het is belangrijk dat ze het onderscheid kennen tussen een migrant, een asielzoeker en een vluchteling. Deze termen worden nog al te vaak door elkaar gebruikt. Je vindt een goede uitleg in het boekje van Amnesty International.</p> <p>Vervolgens verdeel je de klas in zes groepjes (per denkhoed). Een denkhoed staat voor een manier van denken. Er zijn zes denkhoeden en iedere kleur symboliseert een andere manier van denken. Je kijkt op een bepaalde situatie, stelling of vraagstuk hangt dus af van de hoed die je op dat moment op hebt. Vertel alvast dat ze straks eens een andere denkhoed mogen opzetten.</p> <p>Je kan onderstaand schema op het bord brengen. (Je vindt het ook gemakkelijk terug op internet.) Geef nu ieder groepje een boekje van Amnesty International en één omschrijving van een denkhoed (één van de zes kaartjes die je knipte). Laat het schema ook op het bord staan. Kies één stelling uit het boekje waarrond je wil werken. Laat de leerlingen binnen hun groepje de tekst lezen die in het boekje staat en laat hen discussiëren. Geef hen maximaal 10 min. Zeg dat de uitkomst van hun discussie een stelling moet zijn van maximaal 2 zinnen: kort en bondig. Let erop dat de leerlingen met blauwe hoed goed begrijpen wat zij moeten doen, namelijk straks de discussie leiden en overleggen hoe ze dat best aanpakken. Ze kunnen bijvoorbeeld ook al eens rondgaan en luisteren naar de verschillende groepjes. Ze kunnen bijsturen waar nodig.</p>

Blaue hoed	Toezichter, organisator	Je houdt het proces in de gaten, je leidt de andere hoeden, je probeert tot conclusie te komen.
Gele hoed	Eeuwige optimist	Je bekijkt het van de zonnige kant en zoekt naar de voordelen.
Witte hoed	Wiskundige	Je gaat enkel uit van objectieve informatie: kale feiten en cijfers.
Rode hoed	Gevoelige	Je reageert intuïtief en emotioneel, zonder een reden te hoeven geven.
Groene hoed	Creatieveling	Je mag freewheelen in je manier van denken, je komt met creatieve alternatieven.
Zwarte hoed	Zwartkijker, advocaat van de duivel	Je bekijkt alles pessimistisch en gaat op zoek naar de negatieve kanten en de risico's.

⁷ Gebaseerd op: <http://files.ikinnoveer.be/debono2015.pdf>

vereenvoudiging:

Als je dit een te moeilijke opdracht vindt, kan je zelf de blauwe hoed aantrekken en de klas in 5 groepjes verdelen.

Laat na de discussies in kleine groep de groepen één voor één klassikaal aan het woord. Elke groep formuleert zijn stelling. Laat de anderen nog niet tussenkomen. Nu is het tijd om de hoeden af te zetten (behalve de blauwe). De Bono waarschuwt ervoor dat als ieder de hele tijd bij zijn rol blijft, de methode contraproductief zal werken. We willen tot een conclusie en liefst een consensus komen. Daarvoor is het belangrijk dat we de 5 geopperde stellingen samen bespreken.

Laat de blauwe groep het debat leiden (of doe het zelf). Reik hen enkele richtvragen aan of laat hen zelf vragen zoeken:

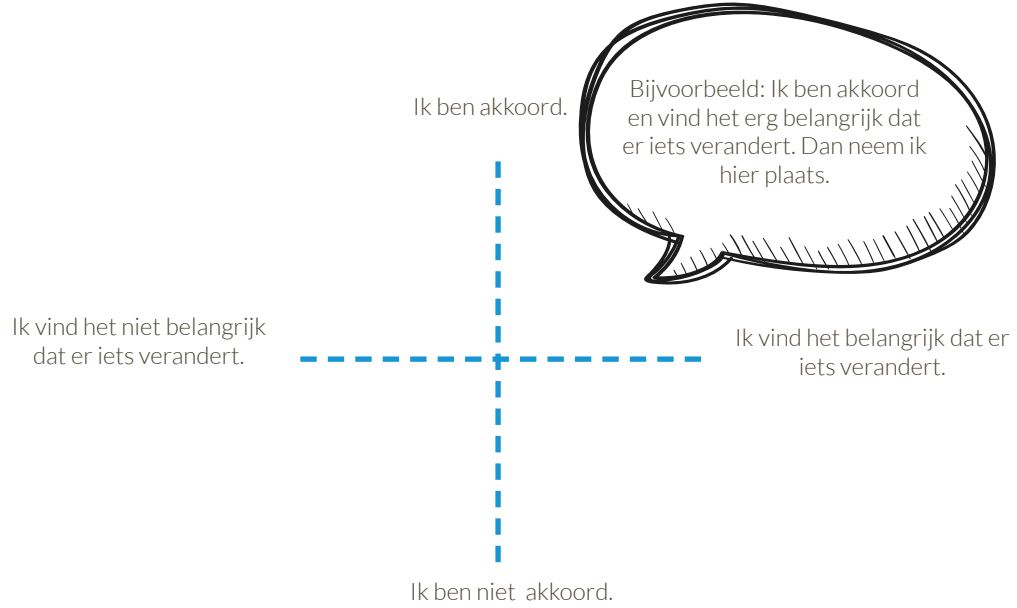
- Welke stelling vonden jullie heel slecht? Waarom?
- Welke stelling vonden jullie het best? Waarom?
- Welke hoed vind je 'gevaarlijk'? Waarom?
- Welke hoed komt het best overeen met jouw manier van denken?
- Wat vond je interessant aan het opzetten van een andere hoed?
- Ken je mensen die altijd dezelfde denkhoed opzetten? Wat vind je daarvan?
- Kunnen we – op basis van al deze stellingen – tot een besluit komen waar de meerderheid achter staat?

Je kan nadien nog meerdere stellingen aanreiken. Verwissel dan wel de 6 kaartjes zodat de groepjes eens een andere denkhoed kunnen opzetten. **Voorbeeld:**

Stelling 1: "Europa wordt door migranten overspoeld"

- Blauwe hoed: Komt best als eerste en als laatste aan bod. Laat elke groep aan het woord.
- Gele hoed: "Het is voor ons een verrijkende uitdaging om vluchtelingen te ontvangen. We hebben nog capaciteit genoeg in Europa."
- Witte hoed: "14% van de huidige 6 miljoen vluchtelingen zoekt onderdak in Europa. We moeten op basis van juiste cijfergegevens nagaan hoeveel geld en capaciteit we nog hebben."
- Rode hoed: "Het maakt ons verdrietig dat zoveel mensen moeten vluchten en omkomen tijdens hun vlucht. Maar we zijn ook bang dat wij aan welvaart gaan moeten inboeten."
- Groene hoed: "Laat al die vluchtelingen maar naar hier komen. Wij investeren in groene economie en zetten alle vluchtelingen aan het werk."
- Zwarte hoed: "Het is niet omdat 86% van de vluchtelingen niet in Europa zit, dat Europa deze toestroom aankan. Wij zijn voor een push-back systeem: zo snel mogelijk terug naar hun eigen land!"
- Blauwe hoed (opnieuw): leidt nu het debat (al de anderen zetten hun hoed af).

Je kunt de denkhoeden ook op andere manieren toepassen. Redeneer bijvoorbeeld allemaal vanuit dezelfde denkhoed. Of zet ze allemaal één voor één op. Stel dat er voor een bepaalde stelling een heel pessimistische gedachtegang heerst in de klas, dan kan het nuttig en verrijkend zijn om eens allemaal de gele hoed op te zetten.

Activiteit 4: Stellingenspel	
Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen kunnen standpunten innemen en deze beargumenteren • Leerlingen krijgen inzicht in bepaalde vooroordelen en feiten over verschillende thema's die te maken hebben met diversiteit en samen-leven
Duur:	afhankelijk van het aantal stellingen dat je gebruikt, minimaal 20 min
Korte inhoud:	Stellingen innemen en beargumenteren
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • papiertape (om kruis aan te brengen op de grond, kan misschien ook met krijt) • 4 papieren met daarop een woord per kwadrant (AKKOORD – NIET AKKOORD – (verandering) BELANGRIJK – (verandering) NIET BELANGRIJK) • Inspiratie voor stellingen: brochure Amnesty International: gratis te bestellen of te downloaden.
Werkwijze:	<p>Maak een groot kruis op de grond en benoem de 4 assen. Leg een stelling voor (zie brochure Amnesty International en hieronder) of bedenk zelf een aantal stellingen waarvan je weet dat ze 'leven' in de klas. Je kan ook de leerlingen zelf stellingen laten bedenken (en documenteren).</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Vraag aan de leerlingen om een plaats in te nemen in de kwadranten volgens hun standpunt. Hierbij kunnen ze aangeven of ze akkoord/niet akkoord gaan met de stelling. En of ze het belangrijk vinden dat er iets verandert aan de voorgestelde situatie. Hoe verder ze van de lijnen gaan staan, hoe sterker ze achter dit standpunt staan.</p>

Mogelijke stellingen:

- De push-back politiek is de enige manier om de vluchtelingen crisis aan te pakken.
- Samenleven met verschillende culturen is een goede zaak.
- We zouden best, zoals Hongarije, een grote muur bouwen rond Europa/België om de vluchtelingen buiten te houden.
- Een uitwisseling organiseren met een 'andere' klas (bijvoorbeeld een OKAN-klas) zou een verrijkende ervaring zijn.
- Een leegstaande gevangenis is een goede plaats om vluchtelingen op te vangen.
- Moest er niet zoveel armoede zijn, zouden minder mensen hun land ontvluchten.
- Het is normaal dat mensen bang zijn van migranten.
- Het feit dat er zoveel moslims radicaliseren, is de schuld van de overheid/schuld van de islam/onze schuld.
- Ik stort geld voor Vluchtelingenwerk Vlaanderen/Rode Kruis/Amnesty International/11.11.11. Daarmee doe ik al méér dan mijn deel.

Nadat iedereen een plaats heeft ingenomen, is direct zichtbaar hoe de klas denkt over deze stelling. Dit vormt een goede aanleiding tot discussie:

- Waarom ga je (niet) akkoord?
- Waarom vind je dat er iets moet veranderen? Wat moet er veranderen? Hoe moet dit veranderen? Wat zou je zelf kunnen doen om iets te veranderen? Wat kan beter? Waarom?
- Waarom vind je niet dat er iets moet veranderen? Wat moet blijven? Waarom is het goed zo?
- Wat zou een mogelijke oplossing kunnen zijn voor dit probleem?

Je kan deze oefening herhalen voor elke stelling.

Je kan zelf de assen aanpassen naargelang het soort stellingen of de output die je zoekt van de leerlingen. Mogelijke andere assen zijn:

- Zie ik (niet) zitten
- Wil ik mij (niet) voor inzetten
- Vind ik (g)een goed idee

Vereenvoudiging voor OKAN:

Je kan de leerlingen vragen om een idee op te schrijven dat hen zou helpen om zich beter thuis te voelen in België.

Bijvoorbeeld:

“Vrienden hebben die mijn taal spreken”
 “Dat de rest van mijn familie hier zou zijn”
 “Minder racisme”

Vervolgens kan je ze laten plaatsnemen volgens de assen: vind ik niet/vind ik ook en ik vind het belangrijk dat er (n)iets verandert. Of je kan zelf andere assen verzinnen (het hoeven er geen twee te zijn, je kan ook gewoon één lijn trekken). Op die manier zien de leerlingen dat ze misschien niet de enige zijn die deze gevoelens hebben en ook wat er eventueel aan kan gedaan worden. Je kan ook het stellingenspel spelen zoals hierboven, maar dan met meer eenvoudige stellingen (eenvoudiger verwoord).

Activiteit 5: Wat als?

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen leren welke vooroordelen/stereotypen er bestaan over verschillende soorten mensen/bevolkingsgroepen • Leerlingen kunnen stereotype beeldvorming bij zichzelf en bij anderen herkennen en erover reflecteren • Leerlingen kunnen op een originele en humoristische manier omgaan met stereotypen
Duur:	2x50 min
Korte inhoud:	improvisatietheater over vooroordelen/stereotypen
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • internetverbinding, beamer/smartboard en geluid • als je de leerlingen filmpjes wil laten maken, moet je ervoor zorgen dat er 1 smartphone per groepje is, dat er voldoende ruimte is voor de leerlingen om hun filmpje ongestoord te maken en dat de filmpjes nadien aan de anderen kunnen getoond worden
Werkwijze:	<p><i>Cartoons en (stand-up) comedy shows</i> gebruiken vaak bestaande stereotypen en vergroten die dan uit tot in het belachelijke. Een goed voorbeeld hiervan is Alex Agnew over Joden.</p> <p>Deze methodiek is gebaseerd op 'Wat als?', een comedy show op 2BE waarbij elke sketch het antwoord is op een hypothetische vraag. Laat eerst één of meerdere filmpjes zien van 'Wat als?' zodat alle jongeren het concept begrijpen. Hieronder enkele filmpjes die al inzoomen op bestaande vooroordelen.</p> <p>Wat als iedereen voetballer was Wat als iedereen sprak als een Marokkaan Wat als garagisten wel eerlijk waren Wat als alle flikken homo's waren</p> <p>Verdeel de leerlingen in groepjes. Laat ze zelf een 'Wat als'-stelling formuleren rond een vooroordeel of stereotiep beeld dat ze kennen. Laat ze een sketch uitdenken om dit in beeld te brengen op een grappige manier. Niet te veel voorbereidingstijd geven, anders is het geen improvisatietheater meer. Uitvergroten mag/moet, maar het blijft enkel grappig als het niet kwetsend is. We lachen met het stereotype beeld/het heersende vooroordeel, niet met de mensen zelf. Dat is een groot en belangrijk verschil. Nadien organiseer je een soort improvisatietheater, waarbij elk groepje zijn sketch naar voor mag brengen.</p> <p>Je kan de leerlingen ook hun sketch laten filmen en dat dan tonen. Enkele suggesties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat als alle leerlingen strevers waren? • Wat als Belgen geen frieten meer zouden lusten? • Wat als wiskundeleraren wél cool zouden zijn? • Wat als de banken zouden inzitten met de mensen achter de centen? • Wat als alle leerlingen geitenwollensokken zouden zijn? • Wat als meisjes jongens zouden zijn (of omgekeerd)? • Wat als alle katholieken even gelovig zouden zijn als moslims?
Nabespreking:	<ul style="list-style-type: none"> • Welke vooroordelen/stereotypen zijn er naar boven gekomen? • Waar ligt de grens tussen grappig en kwetsend? • Begrijp je dat er mensen zijn die dit niet grappig vinden? Waarom is dat zo? • Waarom worden stereotypen vaak gebruikt in films en boeken? (Je kan bij deze vraag dit filmpje tonen over vooroordelen en stereotypen.) • Zijn er vooroordelen/stereotypen waar jij jezelf in herkent? Is het dan nog grappig? Waarom wel/niet? <p>Deze methodiek is een mooie aanzet voor de activiteit 'inimindiscriminatie' van stap 4 (discriminatie).</p>

LEVEL 1 - STAP 4 - DISCRIMINATIE

Mensenrechten

“Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Ze zijn begiftigd met verstand en geweten en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.”
(Universele Verklaring van de Rechten van de Mens – art. 1)

“Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.”
(Universele Verklaring van de Rechten van de Mens – art. 2)

We zijn allemaal mensen, met dezelfde rechten. Zo staat het althans op papier. Maar is dat ook echt zo? Discriminatie op welke grond dan ook is **strafbaar** in België. Maar dat wil niet zeggen dat het niet voorkomt.

Discrimiwat?

Maar wat betekent ‘discriminatie’? Dit wordt niet uitgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Een beetje opzoekingswerk⁸ leert ons het volgende:

Discriminatie is het ongelijk behandelen, achterstellen of uitsluiten van mensen op basis van (persoonlijke) kenmerken.

Mogelijke **basis voor discriminatie**:

- etnische afkomst
- maatschappelijke klasse
- geslacht
- huidskleur of ras
- seksuele geaardheid
- leeftijd
- religie of levensovertuiging
- handicap of chronische ziekte
- nationaliteit
- burgerlijke staat
- scholingsgraad
- uiterlijk
- taal
- politieke voorkeur
- subcultuur
- ...

Bij discriminatie kunnen we een aantal kenmerkende zaken onderscheiden⁹:

- Er is een **motief**, gebaseerd op één van bovenstaande kenmerken. De persoon of groep die discrimineert ervaart namelijk deze kenmerken als een probleem.
- Er zijn **handelingen** die worden beschouwd als zijnde discriminerend; afwijzing (geen homo als vriend willen hebben), beperking (zwarten mogen de bus niet op), uitsluiting van een persoon of een groep mensen (geen vrouwen willen tewerkstellen), enzovoort.
- Er zijn **gevolgen** die tevens het **doel** zijn van de discriminatie. Dit alles kan het slachtoffer verhinderen zijn mensenrechten en fundamentele vrijheden uit te oefenen en/of ervan te genieten.

Verder kan het interessant zijn om een onderscheid te maken tussen directe en indirecte discriminatie:

- Directe discriminatie: er is het **voornemen** om een persoon of groep te discrimineren, zoals een kantoor die geen poetshulp wil aannemen van vreemde origine.
- Indirecte discriminatie: focust op het **resultaat** van een beleid of een maatregel. Het gebeurt wanneer een op het eerste zicht neutraal voorschrift, criterium of gebruik mensen van een bepaalde minderheid feitelijk benadeelt ten opzichte van anderen. Bijvoorbeeld een schoolreglement laat geen hoofddeksels toe, een interimkantoor legt een strenge taalproef op om opgenomen te mogen worden in het wervingsbestand, een restaurant laat geen honden toe (mensen met een blindengeleidehond kunnen er ook niet in).

⁸http://www.belgium.be/nl/justitie/slachtoffer/klachten_en_aangiften/discriminatie

⁹“Kompas. Handleiding voor mensenrechteneducatie met jongeren”, VORMEN vzw, 2001, pp. 327-328.

Nog een laatste belangrijk punt (en dan laten we je aan de slag gaan): er bestaat ook zoiets als **positieve discriminatie**. Bij deze affirmatieve actie wordt bewust een bepaalde groep (die anders wel vaak gediscrimineerd wordt, zoals vrouwen, personen met een handicap, ...) bevoordeeld. Het belangrijkste doel van zo'n beleid is structurele vormen van discriminatie trachten te overwinnen en het evenwicht proberen te herstellen.

Net zoals in de natuur biodiversiteit noodzakelijk is om van een gezonde, harmonieuze planeet te kunnen spreken, is ook in de mensenwereld diversiteit nodig en nuttig. Het draagt bij tot de rijkdom van onze planeet, die wij delen met iedereen en die van ons allemaal is. Laat ons samen genieten van deze rijkdom en ze koesteren.

“Nooit in de wereld zijn twee adviezen gelijk, net zo min als twee haren of twee graankorrels.

De meest universele kwaliteit is diversiteit.”

(Michel de Montaigne, Frans essayist en filosoof, 1533-1592)

Activiteit 1: Iniminidiscriminatie

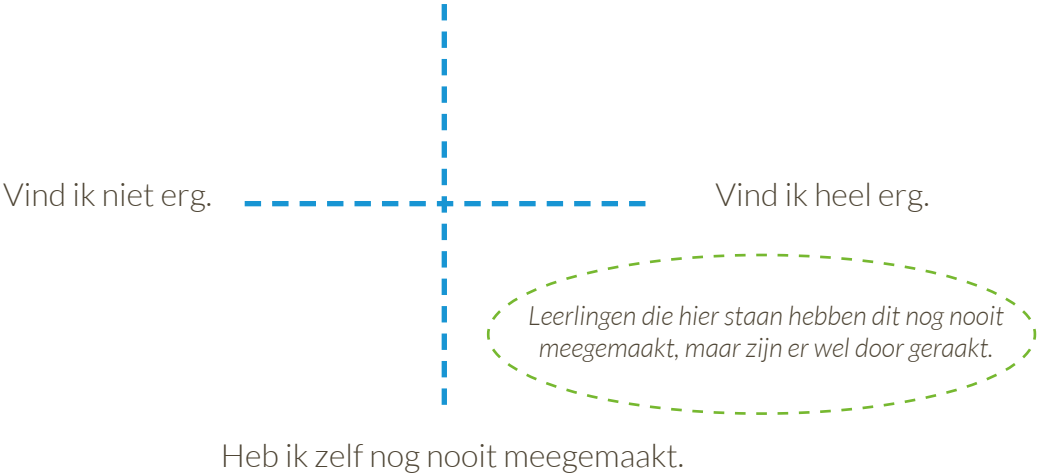
Doel:	leerlingen leren wie, waar, hoe en waarom gediscrimineerd wordt en wat de gevolgen en doelen ervan zijn
Duur:	ongeveer 30 min (afhankelijk van wat je de leerlingen aanbiedt aan materiaal)
Korte inhoud:	aan de hand van krantenartikels, foto's, filmpjes en cartoons gaan de leerlingen zelf op zoek naar de verschillende aspecten van discriminatie
Benodigdheden:	<ul style="list-style-type: none"> • bijlage 1_4_1 (invulblad), bijlage 1_4_1 (foto's) en bijlage 1_4_1 (krantenartikels) uit werkmap level 1 • cartoons 'discriminatie gestript' van Babelonië (met een methodiek om uitsluitend met cartoons te werken met anderstaligen) • filmpje van 'Samen 11 miljoen' en 'Waar word jij boos van?' filmpjes van het meldpunt discriminatie (gevonden via www.discrimineer.be) en computers met luidsprekers en internetverbinding
Werkwijze:	<p>Knip je materiaal uit (voor de filmpjes kan je de links uitknippen). Verdeel de klas in groepen en geef elk groepje een aantal knipsels. Zorg ervoor dat alle groepjes over een gevarieerd aanbod aan krantenartikels, foto's, cartoons en filmpjes beschikken. Laat de leerlingen bespreken wat er precies te zien is op de cartoon, in het filmpje of op de foto en wat er verteld wordt over discriminatie in de krantenartikels.</p> <p>Geef hen volgende richtvragen (zie invulblad), die moeten ze oplossen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • WIE wordt er gediscrimineerd? • WAAROM wordt er gediscrimineerd? (met welke reden? wat is het motief?) • WAAR wordt er gediscrimineerd? (thuis, op school, op restaurant, in een bepaald land, regio) • HOE wordt er gediscrimineerd? (op welke manier? welke handelingen worden gesteld?) • Wat zijn de GEVOLGEN van de discriminatie? (zijn tevens het doel) • Gaat het om directe of indirecte discriminatie? (eventueel moet je dit wel eerst uitleggen, uitleg vind je in de inleiding van stap 4) <p>Nadien kan je, met behulp van hun antwoorden, proberen tot een definitie van discriminatie te komen. Hierna kan een klasdiscussie volgen. Of je kan, via activiteit 2, peilen naar hun eigen ervaringen met discriminatie.</p>

Vereenvoudiging voor OKAN: (duur: 20 min)

zie [methode Babelonië](#) (gebruikt alleen cartoons, maar kan zeker ook met foto's)

Activiteit 2: Over de streep

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • leerlingen leren dat iedereen het slachtoffer kan worden van discriminatie en vooroordelen • leerlingen spreken over hun gevoelens omtrent eigen ervaringen met discriminatie en vooroordelen/stereotypen • leerlingen aanzetten tot meer empathie <p><i>Opmerking: gebaseerd op het initiatief Challenge Day, maar dan luchtiger en met minder show. Het is niet de bedoeling om de diepste zielenroerselen van de leerlingen bloot te leggen. Wel om dieper in te gaan op de begrippen discriminatie en vooroordelen en hoe het voelt als je ermee in aanraking komt.</i></p>
Duur:	20 min
Korte inhoud:	via een spel formuleren de leerlingen een standpunt over discriminatie en vooroordelen/stereotypen (<i>werkt prima als vervolg op activiteit 1</i>)
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • papiertape (om kruis aan te brengen op de grond, kan misschien ook met krijt) • 4 papieren met daarop een woord per kwadrant (ZELF AL MEEGEMAAKT – NOOIT MEEGEMAAKT – NIET ERG – HEEL ERG)
Werkwijze:	<p>Maak een kruis op de grond. Verdeel je klaslokaal volgens volgende assen en hang de papieren op in het juiste kwadrant:</p> <div style="text-align: center;"> <p>Heb ik zelf al eens meegemaakt.</p> <p>Vind ik niet erg. Vind ik heel erg.</p> <p>Heb ik zelf nog nooit meegemaakt.</p> </div>

Vertel de leerlingen dat ze een uitspraak gaan horen in verband met discriminatie, vooroordelen of stereotypen en dat ze een plaats/stelling moeten innemen in een bepaald kwadrant. Hoe verder ze van de lijn gaan staan, hoe meer die stelling voor hen van toepassing is.

Vraag na elke uitspraak of iemand hierover iets wil zeggen. Vooral degenen die het verst van de lijnen gaan staan, zijn interessant om aan het woord te laten. Verplicht echter niemand om iets te zeggen. Sommige zaken kunnen heel gevoelig liggen. Probeer niemand te viseren. Als er bijvoorbeeld een uitspraak is over discriminatie op basis van ras, is het niet aangewezen om (enkel) de enige leerlingen met een zwarte huidskleur in jouw klas aan te spreken of zijn/haar mening hierover te vragen. Het is niet omdat deze leerling een zwarte huidskleur heeft dat hij of zij daarom slachtoffer is van discriminatie. Of juist wel, maar dit ligt dan misschien net heel gevoelig. In dat geval kan het raadzaam zijn om na de les deze persoon even apart aan te spreken. Als je ziet dat een leerling ergens mee zit, kan je hem of haar ook doorverwijzen naar iemand anders waarvan je weet dat hij/zij er een goede band mee heeft (dat kan een andere leerkracht zijn of een medeleerling, iemand van het CLB, ...) of naar een (lokaal) **meldpunt** voor discriminatie. Laat na deze les alleszins niemand in de kou staan. Neem de uitspraken van de leerlingen serieus en toon dat je er wil zijn voor hen als ze met vragen zitten.

Kies je uitspraken op voorhand zorgvuldig uit. Dingen die eventueel erg gevoelig kunnen liggen in de klasgroep, kan je beter weglaten of in kleinere groepjes bespreken. Ga ervan uit dat er sowieso gevoeligheden aan het licht zullen komen. Je kan deze stellingen voorleggen (of er nog andere bedenken):

- Ik ben een jongen, dus er wordt van mij verwacht dat ik mijn gevoelens niet te veel toon (bijvoorbeeld niet wenen in het openbaar).
- Ik ben een meisje, dus er wordt van mij verwacht dat ik goed mijn best doe op school.
- Ik durf geen korte rokjes of broekjes te dragen in de zomer (buitenshuis), anders word ik uitgescholden voor slet of hoer.
- Door mijn donkere huidskleur mag ik niet altijd binnen in alle discotheken/cafés/fuiven.
- Omdat ik de jongste ben thuis, telt mijn mening niet mee.
- Omdat mijn ouders veel geld hebben, denken mensen dat ik een verwend nest ben en alles in de schoot geworpen krijg.
- Ik kan niet altijd deelnemen aan alle activiteiten/uitstappen die de school organiseert omdat wij thuis niet veel geld hebben.
- Omdat mijn ouders gescheiden zijn, mis ik zaken die andere leeftijdsgenootjes wél hebben.
- Omdat ik goede cijfers haal op school, word ik uitgemaakt voor 'strever' of 'seut'.
- Omdat ik slechte cijfers haal op school, denken de leerkrachten/leerlingen dat ik niets kan.
- Ik stotter en daarom denken mensen dat ik dom ben.
- Ik vind geen (studenten)job omdat ik een hoofddoek draag.
- Ik kan niet goed mee op school omdat ik thuis een andere taal spreek.
- Ik durf mijn lief (van hetzelfde geslacht) niet zoenen of zijn/haar hand vasthouden in het openbaar.
- Verder studeren zit er voor mij niet in, daar hebben mijn ouders het geld niet voor.

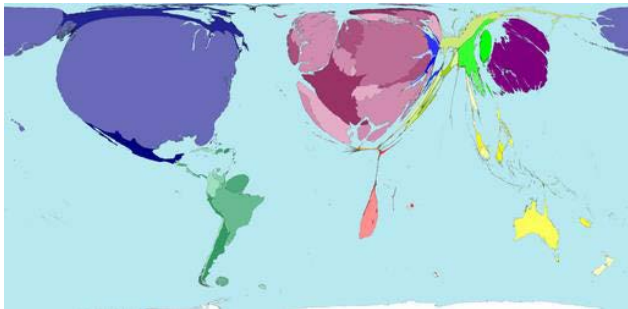
Mogelijke vragen die je na elke uitspraak kan stellen:

- Gaat het hier om discriminatie of vooroordelen?
- Hoe ga je daarmee om? Wat doet dat met je?
- (indien niemand het heeft meegemaakt) Ken je mensen die het wel al meemaakten of gebeurtenissen waarbij je hiervan getuige was? Wat dacht je toen? Hoe denk je dat dat voelt voor die mensen?
- Wat zou er moeten gebeuren opdat dit kan veranderen?

Uitdieping: Als je het gevoel hebt dat de leerlingen dit fijn vinden en dat de activiteit goed werkt of iets positief teweegbrengt in de klas, kan je de leerlingen allemaal één uitspraak zoals deze laten opschrijven op een papiertje. Ze kunnen iets opschrijven waar ze zelf (persoonlijk of niet) al mee in aanraking kwamen. Daarna doe je hetzelfde spel, maar dan met de uitspraken van de leerlingen.

Activiteit 3: de wereld op z'n kop

Doel:	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen leren waar de verschillende vormen van discriminatie of ongelijkheid zich vooral voordoen • Leerlingen leren welke factoren discriminatie in de hand werken en hoe deze factoren ook onderling op elkaar inspelen
Duur:	20 min
Korte inhoud:	analyse van vervormde wereldkaarten met klasbespreking
Benodigheden:	<ul style="list-style-type: none"> • vervormde wereldkaarten, gratis te downloaden op www.worldmapper.org • een traditionele wereldkaart (ook op <i>Worldmapper</i> te vinden)
Werkwijze:	<div data-bbox="379 714 1010 1021" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="1023 981 1374 1005"><i>www.worldmapper.org Female managers</i></p> <p data-bbox="368 1055 1477 1182">Als we de wereld nu eens op een andere manier zouden bekijken? Worldmapper maakt landen op de kaart groter of kleiner naargelang een bepaald onderwerp, gebaseerd op statistieken. Hoe ziet de wereld eruit als je landen voorstelt volgens aantal vrouwelijke managers of het aantal ziekenhuisbedden? Deze vervormde wereldkaarten geven in een oogopslag het antwoord.</p> <p data-bbox="368 1182 1477 1274">Bekijk met je leerlingen enkele vervormde wereldkaarten. Toon de eerste kaart zonder op voorhand iets te zeggen. Vraag hen of ze iets vreemds opmerken aan deze kaart. Hou ergens een traditionele wereldkaart bij de hand, om te vergelijken.</p> <p data-bbox="368 1274 1477 1341">Mogelijke kaarten rond het thema discriminatie (terug te vinden op kaartnummer via de zoekfunctie rechts bovenaan):</p> <ul data-bbox="368 1373 1477 2134" style="list-style-type: none"> • traditionele wereldkaart: kaart 1 • vrouwelijke landbouwers: kaart 127 (vergelijk met kaart 121: werkende tractoren = toont het tegenovergestelde beeld) • vrouwelijke en mannelijke managers: kaart 133 en 134 (gaat vooral over het inkomen; manager staat voor hoog inkomen) • kinderarbeid: kaart 135 • tienermoeders: kaart 136 • welvaart 2015: kaart 164 • armoede: kaart 174 (gaat niet alleen over geld, maar ook over geletterdheid, waterkwaliteit, ondergewicht bij kinderen en levensverwachting) • ondergewicht bij kinderen: kaart 182 (moest er een kaart bestaan over overgewicht, deze zou wellicht het tegenovergestelde tonen van deze) • aantal mensen dat per dag moet rondkomen met (minder dan) 1 dollar: kaart 179 • tekort aan sanitaire voorzieningen: kaart 183 • tekort aan (toegang tot) proper water: kaart 186 • prijzen van de huizen: kaart 194 • geletterdheid bij jongeren (15-24 jaar): kaart 195 (vergelijk met ongeletterdheid bij jonge vrouwen (15-24 jaar): kaart 197) • meisjes niet in het lager onderwijs: kaart 201 • voortgezet onderwijs: kaart 203 • vrouwen niet in voortgezet onderwijs: kaart 204 • aantal ziekenhuisbedden: kaart 221 • aantal baby's die sterven tijdens de eerste week na de geboorte: kaart 260 • zelfdoding: kaart 292

Mogelijke richtvragen bij de analyse:

- Wat valt op? Welke regio's zijn opvallend groter/kleiner?
- Hoe zou dit komen?
- Kan je de link leggen naar discriminatie? (bijvoorbeeld: Wat is een mogelijk gevolg van het grote aantal ongeletterde meisjes?)
- Hoe groot is België?

Uitdieping: Het is ook interessant om vervormde kaarten met elkaar te vergelijken en hieruit conclusies te proberen trekken. Vergelijk bijvoorbeeld een kaart van meisjes in het voortgezet onderwijs met een kaart van vrouwelijke managers. Laat de leerlingen, na het tonen van de eerste kaart, voorspellen hoe de volgende kaart eruit zou kunnen zien.

NA LEVEL 1 - EVALUATIE

Van evalueren kan je leren

Nadat je een aantal activiteiten hebt gedaan, kan het interessant en leerrijk zijn om even terug te koppelen. Belangrijke vragen die je je kan stellen na het uitvoeren van één of meer activiteiten uit level 1 zijn:

- Vonden de leerlingen het fijn?
- Hebben ze er iets aan gehad? Was het nuttig?
- Hebben de leerlingen er iets van opgestoken? Zo ja, wat?
- Waar zijn de leerlingen het meest van geschrokken? Wat zal hen zeker bijblijven?
- Welke doelstellingen, die ik mezelf voor ogen stelde, zijn behaald?

Sluit de activiteit(en) indien mogelijk af met een terugkoppeling naar het alledaagse leven en de huidige maatschappij. Waar gaat het soms fout? Wat zouden de leerlingen zelf kunnen doen (actiegerichtheid) om bij te dragen aan een betere, meer solidaire samenleving?

- Wat doen wij al?
- Wat kunnen we nog meer doen?
- Wat zien we zitten om te doen?

Evalueren is niet alleen nuttig, het zorgt ook voor een mooie afsluiting. Hieronder geven we enkele voorbeelden van activiteiten die je kan gebruiken om op een leuke manier af te ronden en feedback te verzamelen.

Activiteit 1: Ik ga naar huis en ik neem mee... ¹⁰

Doel:	Evalueren
Duur:	10 min
Korte inhoud:	positieve en negatieve reacties delen
Benodigheden:	geen
Werkwijze:	<p>Naar analogie met het bekende spelletje "Ik ga op reis en ik neem mee..."</p> <p>De leerlingen zitten in een kring. Vraag aan één van de leerlingen om aan te vullen met iets uit de activiteit dat je wil evalueren: "Ik ga naar huis en ik neem mee (uit deze activiteit/les/workshop) ...". De volgende leerling herhaalt dit, plus het woord of de zin van de vorige leerling én voegt er zelf iets aan toe. Zo gaat het verder, tot iemand iets uit de opsomming vergeet te noemen. De leerlingen mogen elkaar wel aanvullen, zodat iedereen betrokken wordt om mee te helpen onthouden. De bedoeling is om de kring helemaal rond te gaan.</p>

¹⁰Leerrijk en gezellig. Methoden voor groepsgesprekken over culturele verschillen (heen).; uitgave van de Provincie Oost-Vlaanderen, 2014, p. 107. (ook integraal te downloaden via de website van [Babelonië](#))

Activiteit 2: Plusminus

Doel:	Evalueren
Duur:	10 min
Korte inhoud:	positieve en negatieve reacties delen
Benodigheden:	A4 (2 per persoon), schrijfgerief
Werkwijze:	<p>Alle leerlingen zitten in een kring. Op het ene blad schrijven ze een plus (+), op het andere een min (-). Bij de plus schrijven ze wat ze positief vonden aan de activiteit(en) die je wil evalueren. Bij de min schrijven ze wat ze er niet fijn aan vonden. Dan geven ze de blaadjes door: plus langs links, min langs rechts. Elke leerling krijgt nu van alle kanten reacties van anderen. Ze mogen onder deze reactie een nieuwe reactie plaatsen: of ze er al dan niet mee akkoord gaan en waarom niet/wel. Je kan het aanpakken zoals op Facebook of Twitter en met een afgesproken teken werken: bijvoorbeeld een sterretje, een hartje of een duimpje tekenen als je deze mening onderschrijft, met - indien je wil - een geschreven reactie erbij. Je kan zelf kiezen of je deze evaluatie anoniem laat uitvoeren of de leerlingen er hun naam onder laat zetten.</p>

Activiteit 3: Woordspin	
Doel:	Evalueren
Duur:	5 min
Korte inhoud:	de belangrijkste verworvenheden herhalen en opsommen
Benodigheden:	bord
Werkwijze:	Teken een grote spin met acht poten op het bord. Afhankelijk van rond welke stap je gewerkt hebt binnen het eerste level, schrijf je de naam van het thema in het midden (op het lijf van de spin): identiteit, wat raakt mij (niet), vooroordelen/stereotypen of discriminatie. Probeer nu eerst uit de leerlingen voldoende reacties te sprokkelen om acht woorden bij elke poot van de spin te schrijven. Vraag hen welk woord zij onthouden hebben nadat ze rond dit thema werkten. Je mag zeker nog poten bijtekenen en er een 'meerpotig' insect van maken, maar probeer toch zeker naar 8 reacties te streven.
Voorbeeld:	voor stap 1: identiteit

